

Remiss från Sveriges Stadsmissioner

**Promemoria KN2024/02249 Reformering av avfallslagstiftningen för
ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi**

Sammanfattning

Sverige stadsmissioner avstyrker förslagen att varje kommun ska tillhandahålla insamlingssystem för återanvändning av produkter från hushållen i kommunen i syfte att öka återanvändningen i Sverige samt att kommunen ska ge privatpersoner, företag och sammanslutningar tillfälle att kostnadsfritt hämta produkterna på en plats som kommunen anvisar. Förslaget att kommuner kostnadsfritt ska ge bort sådant som andra säljer kan orsaka skada för den svenska återbruksmarknaden.

Sverige stadsmissioner bedömer att förslaget kring dagligvaruhandelns avfall inte kommer påverka dagligvaruhandelns möjligheter att donera mat och lämnar det därför utan kommentar.

Sverige stadsmissioner bedömer att övriga förslaget inte berör vår verksamhet och lämnar dem därför utan kommentar.

Sveriges Stadsmissioner efterlyser ekonomiska incitament och reformer som stärker efterfrågan på återbrukade och produkter som kan flyttas uppåt i avfallshierarkin samt som skapar förutsättningar för en stark marknad för återbruk.

Sveriges Stadsmissioner

Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner samlar på nationell nivå den lokala Stadsmissionen i Göteborg, Kalmar, Skåne, Stockholm, Sörmland, Umeå, Uppsala, Västerås, Örebro och Östergötland och arbetar för människor som lever i utsatthet och utanförskap i Sverige. Tillsammans bedriver vi professionell social omsorg, utbildning och arbetsintegration på 40-talet orter runt om i Sverige och möter 5000 - 7000 människor dagligen.

Stadsmissionens vision är ett mänskligare samhälle, där alla har makt att forma sina egna liv och är delaktiga i samhället. Det sociala arbetet utgår utifrån en kristen värdegrund som värnar om alla människors lika värde och rättigheter oberoende av livssituation. Sveriges Stadsmissioner skriver under på FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och verkar för alla människors rätt till bostad, sysselsättning och social trygghet.

Ideell sektors perspektiv saknas

Stor del av återbruksmarknaden bärs upp av ideell sektor, ändå saknas det perspektivet i promemorian. Utöver att vara samarbetspartners till kommunerna, är ideell second hand och annan verksamhet inom återbruk en verksamhet som fungerar på egna meriter och i stora delar på en marknad.

Analys och underlag om nuläget saknas

Promemorian innehåller inga heltäckande underlag kring i vilken grad det finns eller saknas möjligheter att lämna in material för återbruk eller kring vilket sätt att lämna sådana produkter som föredras av allmänheten.

Uppgiften att 60 procent av kommunernas återvinningscentraler har någon form av mottagning av produkter för återanvändning säger ingenting om möjligheterna att lämna sådana produkter på andra platser eller i annan regi än kommunal. Ur allmänhetens perspektiv finns det inget som säger att det är bättre att insamlingen av återbruksprodukter sker i kommunal regi. Stadsmissionens erfarenhet

är att insamling av produkter för återbruk genom donationer direkt till ideella organisationer är en bra metod.

I promemorian hävdas "att lämna fungerande produkter till avfallsinsamlingen ses ibland som en enklare lösning än att lämna till återanvändning" baserat på en utredning om småelektronik. Det är inte automatiskt överförbart på andra materialslag.

Vidare saknas konsekvensanalys av riskerna som kan skapas genom att produkter som har ekonomiskt värde görs tillgängligt. Vår erfarenhet är att det redan idag finns utmaningar kring att upprätthålla trygghet för personal vid återvinningscentraler. Det är viktigt att återbruk hanteras med utgångspunkt i säkerhet och regel efterlevnad.

Konkurrens från kommunerna kan orsaka skada för den svenska återbruksmarknaden

Förslaget är att kommunerna ska ge privatpersoner, företag och sammanslutningar tillfälle att kostnadsfritt hämta återanvändbara produkter på en plats som kommunen anvisar. Samtidigt skriver regeringen om att beakta reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet i konkurrenslagen för det fall kommunen bedriver egen hantering/förädling och försäljning av återbruksprodukter i en ekonomisk verksamhet.

All second hand-verksamhet bygger på försäljning av återbruksprodukter. Underprissättning är ett förfarande som kan snedvrida eller hämma en effektiv konkurrens. Att som offentlig aktör kostnadsfritt ge bort sådant som andra säljer är definitionen av oschysst konkurrens. Denna konkurrens från kommunerna kan orsaka skada för den svenska återbruksmarknaden. Promemorian saknar konsekvensbeskrivning i dessa delar.

Enligt avfallsdirektivet ska alla EU:s medlemsstater vidta lämpliga åtgärder för att främja återanvändning av produkter och förberedelse för återanvändning, framför allt genom att främja inrättande av och stöd till nätverk för återanvändning och reparation samt användning av ekonomiska styrmedel, upphandlingskriterier, kvantitativa mål eller andra åtgärder. Direktivet pekar alltså på stöd till andra aktörer än offentlig. Även i kommissionens senaste förslag på reviderat

avfallsdirektiv betonas vikten av goda ekonomiska förutsättningar för second hand som professionell sortering och pekar särskilt på sociala företag som viktiga aktörer. Det aktuella förslaget innebär motsatsen till stöd till nätverk för återanvändning, tvärtom riskerar det att försämra ekonomiska förutsättningar för second hand.

Förslaget innebär att kommunerna själva kan välja på vilka områden de kan ha insamling i egen regi. Detta är olyckligt. Det bör vara tydligt att om kommuner alls ska överväga att ha insamling i egen regi måste det begränsas till fraktioner där det i dagsläget saknas förutsättningar för att andra aktörer ska skapa en hållbar affärsmodell för återbruk och där det således inte finns risk att offentlig säljverksamhet skadar andra aktörers möjligheter.

Stadsmissionen second hand

Vi vill ta tillfället i akt att beskriva hur vår verksamhet bidrar till att minska uppkomst av avfall.

Stadsmissionen second hand samlar in textil, möbler och husgeråd för återbruk. Under 2023 insamlades cirka 2 500 ton textil, varav ca 60% återbrukas inom Sverige genom försäljning i Stadsmissionens Second hand-butiker runt om i landet.

Allt som samlas in sorteras noggrant. Kläder i gott skick skänks till personer som besöker Stadsmissionens mötesplatser eller säljs i Stadsmissionens Second hand-butiker tillsammans med möbler och husgeråd. Dessa butiker erbjuder inte bara hållbara köp utan ger också möjlighet till arbetsträning för människor som vill närma sig arbetsmarknaden. Överskottet från försäljningen går till att finansiera våra sociala verksamheter.

De kläder som inte kan säljas eller delas ut i Sverige säljs vidare via exportörer som följer strikta uppförandekoder, vilka kontrolleras externt. De ser till att kläderna får ett nytt liv någon annanstans i världen genom globala återförsäljare och uppköpare. Det som inte går att sälja återvinns och blir exempelvis isoleringsmaterial.

Insamling till Stadsmissionen second hand sker framför allt genom donationer i våra butiker. Vår erfarenhet är att det är det bästa sättet att samla in produkter som är lämpade för återbruk.

Våra medlemmar har lokala samarbeten med kommuner för insamling på exempelvis återvinningscentraler och har butiker på ReTuna och Alelyckan. Vi upplever att denna samverkan fungerar väl. Vi har även gjort försök med tillfälliga, mobila insamlingsplatser, dessa har inte gett positiva resultat.

Sveriges Stadsmissioner driver även verksamhet som tar om hand livsmedel som riskerar att bli svinn. Främst genom Matmissionen, ett koncept för sociala matbutiker som säljer donerad mat till medlemmar som lever socioekonomisk utsatthet men också genom matcentraler som distribuerar livsmedel till storkök i sociala verksamheter och matkassar. Produkterna doneras i första hand från dagligvaruhandeln och dagligvaruleverantörer. 2024 översteg den totala mängden hanterade överskottsprodukter 6000 ton.

Utmaningar för second hand

Det är inte enkelt att skapa hållbara affärer inom återbruk. Höga transportkostnader gör det svårt att hantera skrymmande produkter. Det är svårt att få till hållbara affärsmodeller för upcycling och reparationstjänster. Den europeiska marknaden för återbruk av textil har upplevt ett år av prisras.

Vi ser också med oro på den utveckling som skett efter att kravet på separat insamling av textil har införts. Att kommunerna föredrar så kallad enströmslösning eller inför fastighetsnära insamling av textil riskerar att få negativ inverkan på marknaden för ideell secondhand.

Vägen framåt

Det finns flertal exempel där kommuner möjliggör insamling av produkter för återbruk på samma platser som allmänheten kan lämna avfall, typiskt sett på en återvinningscentral. Detta fungerar som komplement till den insamling som görs direkt till kommersiella eller idéburna aktörer. Det vore en positiv utveckling om detta byggs ut i landets samtliga kommuner, förutsatt att det görs i samverkan med andra.

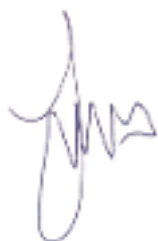
Kommunerna har ansvar för att främja återanvändning genom informationsinsatser och kan utöver det utveckla samarbete med kommersiella och idéburna aktörer som förbereder avfall för återanvändning. Kommunernas egen verksamhet bör fokuseras på att tillse en hållbar hantering av det avfall som inte är lämpligt för återbruk. Kommunen kan även bidra till återbruk genom att stärka efterfrågan på återbrukade och produkter som kan flyttas uppåt i avfallshierarkin produkter genom sin upphandling.

Det finns en väl utbyggd och hållbar marknad för återbruk i Sverige. För att stärka den krävs framför allt ekonomiska incitament och reformer som stärker efterfrågan på återbrukade och produkter som kan flyttas uppåt i avfallshierarkin. Istället för att slå sönder den svenska återbruksmarknaden bör regeringen återkomma med reformer för att stärka den.

Ett stort behov är ökad kompetens i sortering och värdering för återbruk, Sveriges Stadsmissioner arbetar aktivt för att utveckla utbildning och kompetensutveckling och skulle gärna se ett ökat engagemang från statens sida.

Staten bör även följa upp hur kommunerna fullgör sin skyldighet att lämna information till allmänheten om vikten av att hushålla med råvaror och energi när de gör sig av med textil.

Vi tackar härmed för möjligheten att lämna vårt remissyttrande över Promemoria KN2024/02249 Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi och hoppas att våra synpunkter beaktas i den fortsatta beredningsprocessen.

Jonas Wahlstrand, Generalsekreterare Sveriges stadsmissioner
2025-02-15